Lietas arhīva Nr. A42-01088-22
ECLI:LV:ADRJLTN:2022:0314.A420277221.2.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
LIEPĀJAS TIESU NAMS

S P R I E D U
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Liepājā 2022. gada 14. martā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Kristīne Brokane,

piedaloties pieteicējam /pers. D/,
atbildētājas – Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Ministru kabineta pārstāvim /pers. E/,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. D/ pieteikuma par Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.49.12. apakšpunkta daļā, kas laikā no 2021. gada 20. oktobra līdz 2021. gada 3. novembrim noteica pārtraukt bibliotēku darbību, atzīšanu par prettiesisku un pienākuma uzlikšanu Ministru kabinetam atlīdzināt /pers. D/ nemantisko kaitējumu, rakstveidā atvainojoties.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumu Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – Rīkojums), lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, visā valsts teritorijā izsludināta ārkārtējā situācija, Rīkojuma 5.49.12. apakšpunktā laikā no 2021. gada 20. oktobra līdz 2021. gada 3. novembrim (turpmāk – strīdus periods) nosakot pārtraukt kultūrvietu, bibliotēku un izstāžu norises vietu darbību, kā arī ar ielu tirdzniecības organizēšanu (tai skaitā gadatirgu) saistītas darbības. Kultūrvietās var notikt organizēti profesionālās mākslas kolektīvu mēģinājumi, kā arī ierakstu, izrāžu un koncertu sagatavošana no plkst. 6.00 līdz plkst. 19.00.

[2] 2021. gada 17. novembrī Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicēja /pers. D/ pieteikums, kas, uzskatot, ka bibliotēku darbība strīdus periodā pārtraukta prettiesiski, pamatots ar turpmāk norādītiem argumentiem.

[2.1] Pieteicējs ir Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesionālās maģistra studiju programmas „Tiesību zinātne" 1. kursa students. Studiju ietvaros pieteicējam ir būtiski padziļināti apgūt visu studiju kursu tēmas. Šim nolūkam pieteicējs izmanto Latvijas Universitātes bibliotēkas sniegtos pakalpojumus, tomēr strīdus periodā pieteicējam bija liegts ne tikai saņemt bibliotēkas pakalpojumus uz vietas, bet arī rezervēt grāmatas attālināti un ierasties to saņemšanai.

[2.2] Nav šaubu par to, ka ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu normatīvo aktu un tam ir leģitīmais mērķis, proti, sabiedrības veselības interešu aizsardzība, tomēr ierobežojums nav samērīgs, jo tika nesamērīgi ierobežotas pieteicēja tiesības izmantot Latvijas Universitātes bibliotēkas pakalpojumus, kā arī pieteicēja privātautonomija. Samazinot cilvēku iespējamo savstarpējo kontaktu skaitu, samazinās arī iespēja inficēties ar Covid-19, tāpēc absolūts ierobežojums strādāt bibliotēkām var sekmēt leģitīmā mērķa sasniegšanu, tomēr šajā gadījumā pastāv mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuru palīdzību leģitīmo mērķi ir iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē. Mazāk ierobežojošais līdzeklis būtu bibliotēkas darbības ierobežošana, atļaujot izsniegt grāmatas līdzņemšanai pēc iepriekšēja pieraksta. Šādi studentam nebūtu kontakta ar citām personām.

[2.3] Ierobežojums radīja būtisku pieteicēja tiesību aizskārumu, jo ierobežoja Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantā garantētas pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Tiesību aizskārums bija ilgstošs, proti, 13 dienas, kas veido aptuveni 10 % no studiju semestra. Tāpat aizskārums bija ievērojami apgrūtinošs, jo pieteicējs bez studijām nepieciešamās literatūras divas nedēļās nevarēja pienācīgi apgūt studiju procesu. Pieteicējam radās neērtības, emocionālais diskomforts, paaugstināts stresa līmenis, jo pieteicējam pašam vajadzēja daudz ilgāk lasīt normatīvos aktus un mēģināt saprast studiju tēmas, par kurām bija nepieciešama literatūra. Pieteicējs pārdzīvoja par savu zināšanu līmeni, jo bez literatūras nav iespējams līdz galam izprast konkrētu tēmu. Pieteicējs ir viens no labākajiem Juridiskās fakultātes studentiem ar vidējo atzīmi bakalaura studijās 9,2, līdz ar to ierobežojums pieteicējam radīja nemantisko kaitējumu, kura atbilstošākais atlīdzinājuma līdzeklis būtu rakstveida atvainošanās.

[3] Ministru kabinets tiesai sniegtajā rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst, paskaidrojot turpmāko.

[3.1] Rīkojums izdots, lai apturētu vai ierobežotu straujo Covid-19 izplatību sabiedrībā un apturētu ar to saistīto pārslodzi veselības sektoram un nāves gadījumu pieaugumu. Pandēmijas apstākļos, kad pastāv būtisks apdraudējums sabiedrības veselībai, valsts īstenotie pasākumi veselības aizsardzības jomā var tikt vērtēti arī kā tādi, kas nepieciešami sabiedrības drošības aizsardzībai.

[3.2] Ierobežojumam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs. Epidemioloģiskā drošība ir būtisks priekšnoteikums sabiedrības veselības aizsardzībai

kopumā, kā arī katra cilvēka individuālām iespējām aizsargāt savu veselību. Ministru kabinets epidemioloģiskās drošības nolūkos var noteikt prasības, tai skaitā ierobežojumus, personām, atrodoties publiskās vietās, kā arī īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus. Atbilstoši Satversmes tiesas norādītajam ierobežojumu varētu atzīt par nesamērīgu vienīgi tad, ja tas nebūtu piemērots leģitīma mērķa sasniegšanai. Rīkojuma 5.49.12. apakšpunktā ietvertās prasības bija nepieciešamas, lai sasniegtu leģitīmu mērķi – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzību. Bija nepieciešams samazināt cilvēku kontaktu skaitu, lai mazinātu vīrusa pārnesi.

[3.3] Sākotnēji Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts paredzēja, ka bibliotēkas pārtrauc savu darbību. Normas mērķis faktiski neparedzēja aizliegumu, ka personas nevarētu attālināti pasūtīt grāmatas un pēc tam tās individuāli saņemt klātienē. Atbilstoši Kultūras ministrijas Arhīvu, bibliotēku un muzeju nodaļas vadītāja skaidrotajam Kultūras ministrija 22. oktobrī publicēja ieteikumus bibliotēku darbībai, tostarp uzsverot, ka bezkontakta grāmatu apmaiņa var tikt nodrošināta. Kultūras ministrija vadījās no Rīkojuma virsmērķa samazināt cilvēku savstarpējos kontaktus. Pēc Rīkojuma spēkā stāšanās Kultūras ministrija saņēma vairākas sūdzības no studentiem par to, ka atsevišķas augstskolu bibliotēkas viņiem neizsniedz grāmatas, līdz ar to šis jautājums tika izskatīts 28. oktobra Operatīvās vadības grupas sanāksmē, kurā tika apstiprināta Kultūras ministrijas interpretācijas pareizība, vienlaikus vienojoties precizēt Rīkojuma tekstu, lai interpretācijas iespējas samazinātu. Tādējādi 5.49.12. apakšpunkts aiz vārda „vietu" tika papildināts ar vārdu „klātienes".

[3.4] Neraugoties uz to, ka Latvijas Universitātes bibliotēka uz konkrētu periodu bija pilnībā pārtraukusi darbību, pieteicējam tādēļ nevarēja tikt radīts kaitējums. Par to, ka gaidāmi ierobežojumi, laikus un plaši tika sniegta informācija masu medijos, kā arī fakultāšu administrācijai un mācībspēkiem bija iespēja brīdināt studentus. Līdz ar to pieteicējam bija iespēja rezervēt sev nepieciešamo mācību literatūru un izņemt to pirms konkrēto ierobežojumu ieviešanas. Mācībspēki bija informēti par radušos situāciju, līdz ar to šis apstāklis nevarēja atstāt negatīvu iespaidu uz studentu sekmēm. Turklāt strīdus periods vērtējams kā neliels periods mācību procesā, jo studiju semestris sākas septembrī un noslēdzas ar sesiju janvārī. Tādējādi nevar piekrist, ka konkrētā situācija varēja atstāt būtisku ietekmi uz studiju procesu un pieteicēja sekmēm.

[4] Tiesas sēdē pieteicējs uzturēja pieteikumā ietverto prasījumu, savukārt Ministru kabineta pārstāvis pieteikumu neatzina.

Motīvu daļa

[5] Tiesa, noklausoties lietas dalībnieku paskaidrojumus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos dokumentus, secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[6] Rīkojuma izdošana ir pamatota ar vairākiem normatīvajiem aktiem, proti, Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu, 7. panta 1. punktu un 8. pantu, kā arī Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otro daļu.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pants noteic, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 5. panta pirmā daļa paredz, ka Ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets uz noteiktu laiku, bet ne ilgāku par trim mēnešiem.

Saskaņā ar likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 7. panta 1. punktu atkarībā no valsts apdraudējuma veida, intensitātes un rakstura, kā arī apdraudētās teritorijas lieluma ārkārtējo situāciju Ministru kabinets var izsludināt visā valstī.

Ārkārtējā situācija visā valsts teritorijā bija izsludināta no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 11. janvārim, pēc tam to pagarinot līdz 2022. gada 28. februārim. Ārkārtējās situācijas laikā tieši Ministru kabinetam ir deleģējums gan ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, gan uzlikt tām papildu pienākumus.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 8. panta pirmajā daļā ir uzskaitīts tas, ko Ministru kabinetam ir tiesības noteikt, izsludinot ārkārtējo situāciju, tai skaitā īpašu saimnieciskās darbības kārtību vai šīs darbības ierobežojumus (3. punkts), kā arī īpašu kārtību preču, medikamentu, energoresursu, pakalpojumu un citu materiāltehnisko resursu pieejamībai (4. punkts).

Tādējādi secināms, ka Ministru kabinetam bija deleģējums gan izsludināt ārkārtējo situāciju, gan noteikt nepieciešamos pasākumus, lai šajā situācijā apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, paredzot pasākumus, kā infekcijas slimības – Covid-19 – izplatību ierobežot.

Pieteicējs nav apšaubījis Ministra kabineta tiesības izdot konkrēto Rīkojumu, kā arī neapšauba, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis, proti, sabiedrības veselības interešu aizsardzība, taču pieteicējs uzskata, ka Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts strīdus periodā nav bijis samērīgs.

Tādējādi strīds lietā ir par to, vai Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts strīdus periodā attiecībā uz pieteicēju ir atzīstams par prettiesisku.

[7] Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts strīdus periodā noteica pienākumu pārtraukt bibliotēku darbību.

Ministru kabineta 2021. gada 20. oktobra rīkojuma Nr. 748 „Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumā Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"", ar ko Rīkojums tika papildināts ar 5.49.12. apakšpunktu, anotācijā (*https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/32b475b5-adbd-4145-ac50-79337401dabd*) norādīts, ka, ja netiks ieviesti papildu pasākumi cilvēku kontaktu mazināšanai, saslimstības rādītājs turpinās pieaug un līdz ar to pieaugs arī stacionēto Covid-19 cilvēku skaits. Atbilstoši esošajām tendencēm Covid-19 pacientu skaits slimnīcās dubultosies pēc 16 dienām un šī gada 2. novembrī tas varētu sasniegt 2100, kas nozīmē vēl lielāku veselības aprūpes sistēmas pārslodzi, būtiskus veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības ierobežojumus un nepieciešamību ieviest pacientu prioritizēšanu medicīniskās palīdzības sniegšanai. Tādēļ ir nepieciešams nekavējoties ieviest pasākumus, kas maksimāli ierobežo cilvēku no dažādām mājsaimniecībām kontaktēšanos klātienē. Tā kā šobrīd Covid-19 izplatība novērojama arī vakcinēto cilvēku vidū, kontaktu ierobežošana uz laiku ir jāparedz arī pilnībā vakcinētu cilvēku vidū, un pēc to mazināšanas saglabājot klātienes kontaktu ierobežojumus cilvēkiem, kas ir pakļauti ļoti augstam Covid-19 inficēšanās riskam – nevakcinētiem cilvēkiem.

No citētā anotācijas teksta var noprast, ka mērķis ir bijis maksimāli ierobežot cilvēku no dažādām mājsaimniecībām kontaktēšanos klātienē, tāpēc tiesa neapšauba, ka Kultūras ministrijas mājas lapā 2021. gada 22. oktobrī bija ievietots skaidrojums par bibliotēku darbu, tai skaitā tas, ka katra bibliotēka var izvērtēt nepieciešamību un iespēju nodrošināt bezkontakta grāmatu apmaiņas pakalpojumu ārpus bibliotēkas telpām (*lietas 20. lapa*). Kā redzams no Kultūras ministrijas mājas lapā ievietotā šobrīd aktuālā skaidrojuma par bibliotēku darbu, tad tas sākotnēji publicēts tieši 2021. gada 22. oktobrī, bet atjaunināts 2022. gada 16. februārī (*https://www.km.gov.lv/lv/biblioteku-darbs?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, aplūkots 22.02.2022.*).

Līdz ar to tiesa neapšauba Ministru kabineta paskaidrojumos norādīto, ka konkrētajā gadījumā ir jautājums par normas interpretāciju. Lai arī

normas teksts strīdus periodā precīzi noteica, ka bibliotēku darbība tiek pārtraukta, tad kopsakarā ar anotācijā norādīto mērķi tiesa neapšauba, ka Kultūras ministrijas veiktais normas skaidrojums jau strīdus periodā bija saskanīgs ar normas mērķi, proti, nav šaubu, ka bibliotēku darbs klātienē tiek pārtraukts, lai nenotiktu cilvēku kontaktēšanās, savukārt bezkontakta grāmatu nodošana un saņemšana ārpus bibliotēku telpām būtu pieļaujama, ja konkrētā bibliotēka to var nodrošināt.

Ar Ministru kabineta 2021. gada 3. novembra rīkojuma Nr. 800 „Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumā Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”” 3. punktu Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts tika izteikts jaunā redakcijā, proti, nosakot pārtraukt bibliotēku klātienes darbību.

Šo grozījumu anotācijā norādīts, ka, lai nodrošinātu, ka bibliotēkās ir iespējama grāmatu izsniegšana attālināti, nepieciešams precizēt Rīkojuma 5.49.12. apakšpunktu to papildinot ar vārdu „klātienes”, tādējādi nosakot, ka tiek pārtraukta tikai bibliotēku klātienes darbība, kas tādējādi paredz, ka ir iespējama attālinātā grāmatu pieteikšana un izsniegšana (*https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/8d4cefa2-f5ca-4d25-b811-a4d2ef214cbc*).

Arī no anotācijas teksta secināms, ka nepieciešama normas precizēšana, nevis jauna norma.

Latvijas bibliotekāru biedrības mājas lapā ir pieejama informācija, ka tieši, reaģējot uz Latvijas bibliotekāru biedrības paziņojumu/aicinājumu 2021. gada 2. novembra valdības sēdē tika precizēts, ka bibliotēkām ir iespējams organizēt grāmatu nodošanu lasītājiem bezkontakta veidā esošo ierobežojumu apstākļos. Turpat pieejama arī informācija, ka Kultūras ministrija skaidro – lai gan ar Rīkojumu ir noteikts pārtraukt bibliotēku darbību, Rīkojums atļauj nodrošināt attālinātu publisko pakalpojumu sniegšanu, kā arī nosaka to, ka vakcinēti vai pārslimojuši darbinieki var veikt darba pienākumus klātienē, ja darbs klātienē ir saistīts ar iestādes darbības nepārtrauktības nodrošināšanu, to nevar veikt attālināti un tas nerada būtiskus inficēšanās riskus. Vēstulē teikts, ka pēc Kultūras ministrijas ieskata grāmatu bezkontakta apmaiņa ir uzskatāma par attālinātu pakalpojumu, tādēļ arī ministrijas izstrādātajās vadlīnijās minēts, ka bibliotēka var izvērtēt nepieciešamību un iespēju nodrošināt bezkontakta grāmatu apmaiņas pakalpojumu ārpus bibliotēkas telpām, un noteikums pārtraukt bibliotēku darbību ir attiecināms tikai uz bibliotēku klātienē sniegtajiem pakalpojumiem (*http://www.bibliotekari.lv/?p=10155*, *aplūkots 24.02.2022.*).

Tādējādi tiesa neapšauba Ministru kabineta paskaidrojumos pievienotās Kultūras ministrijas skaidrojuma patiesumu, proti, ka strīdus periodā nebija doma liegt grāmatu bezkontakta izsniegšanu.

Tomēr tiesa neapšauba pieteicēja norādīto, ka tās bibliotēkas, kuras apmeklēt vēlējās pieteicējs, strīdus periodā vispār nenodrošināja grāmatu izsniegšanu. Šajā aspektā gan jāņem vērā, ka arī Kultūras ministrijas norādītajā skaidrojumā bibliotēkām, kas bija publicēts Kultūras ministrijas mājas lapā, bija norādīts, ka bibliotēkas var izvērtēt nepieciešamību un iespēju nodrošināt bezkontakta grāmatu apmaiņu. Tādējādi secināms, ka visām bibliotēkām bija saistošs Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts par darba pārtraukšanu klātienē, taču attiecībā uz pakalpojumiem, kas nodrošināmi attālināti, katra bibliotēka varēja rīkoties atbilstoši iespējām.

Lietā ir pieteicēja iesniegtas četru bibliotēku atbildes pieteicējam par to darbību strīdus periodā. No visām atbildēm ir nepārprotami secināms, ka bibliotēku darbs klātienē tika pārtraukts, savukārt attālinātos pakalpojumus katra bibliotēka ir organizējusi pēc savām iespējām.

Latvijas Nacionālā bibliotēka 2022. gada 17. janvāra atbildē Nr. 1.1-8/5 „Par informācijas sniegšanu” (*lietas 28. lapa*) pieteicējam norādījusi, ka strīdus periodā attālināti pasūtītās grāmatas neizsniedza, jo minētajā laikposmā bibliotēku klātienes darbība bija pārtraukta, taču bibliotēka turpināja sniegt attālinātos pakalpojumus. Ir arī paskaidrots, ka izdevumi no bibliotēkas krājuma tiek izsniegti galvenokārt tikai lasīšanai uz vietas, līdz ar to, pārtraucot bibliotēkas darbību, šo pakalpojumu nodrošināt vairs nav iespējams.

Rīgas centrālā bibliotēka 2022. gada 18. janvāra atbildē Nr. RCB-22-1-ap „Par atbildes sniegšanu” (*lietas 30. lapa*) pieteicējam norādījusi, ka bibliotēka, tās filiālbibliotēkas, struktūrvienības un ārējie apkalpošanas punkti apmeklētāju apkalpošanai klātienē tika slēgti, tāpat tika pārtraukta informācijas resursu saņemšana un izsniegšana. Papildus skaidrots, ka bibliotēka vadījās no tiesiskās un faktiskās situācijas valstī, ievērojot Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkta prasību, pārtrauca bibliotēku darbību klātienē, vienlaikus turpinot nodrošināt galveno bibliotēku darbības mērķi – informācijas resursu un pakalpojumu pieejamību attālināti. Turklāt vēstulē uzsvērts tas, ka bibliotēka nav strīdus posmā uzskatījusi, ka regulējums bijis atšķirīgs, proti, bibliotēka strīdus periodu neizdala kā atsevišķu periodu, bet skaidro, ka visā periodā no 2021. gada 21. oktobra līdz 14. novembrim bibliotēkas darbs notika attālināti. Tādējādi saprotams, ka bibliotēka nav pievērsusi izšķirošu nozīmi Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkta teksta precizējumam un uzskatījusi, ka regulējums pēc būtības bijis nemainīgs.

Latvijas Universitāte 2022. gada 18. janvāra atbildē Nr. 1-13/28 „Par atbildes sniegšanu” (*lietas 32. lapa*) pieteicējam norādījusi, ka strīdus periodā Latvijas Universitātes bibliotēka grāmatas klātienē neizsniedza. Atbildē skaidrots, ka, ņemot vērā Rīkojuma 5.49.12. apakšpunktu gan 2021. gada 20. oktobra redakcijā, gan 2021. gada 3. novembra redakcijā, atzīstams, ka pastāvēja imperatīva prasība bibliotēkām pārtraukt sniegt pakalpojumus klātienē. Norādīts, ka šajā laikā bibliotēka nodrošināja klientiem attālinātas konsultācijas ar elektroniskā pasta starpniecību, telefoniski un tiešsaistes platformās, kā arī plaši pieejamu elektronisko resursu klāstu. Tādējādi konstatējams, ka arī Latvijas Universitātes bibliotēka neizdala strīdus periodu, kā periodu, kurā bija atšķirīgs regulējums.

Tukuma bibliotēka 2022. gada 19. janvāra atbildē Nr. 1-13/1 „Atbilde uz iesniegumu” (*lietas 34. lapa*), neizdalot strīdus periodu kā periodu, kurā bijis atšķirīgs regulējums, pieteicējam norādījusi, ka laikā no 2021. gada 21. oktobra līdz 15.novembrim bibliotēkā grāmatas lietotājiem netika izsniegtas.

Iepriekš minēto bibliotēku atbildes liecina par to, ka strīdus periodā Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts netika izprasts atšķirīgi, proti, darbs nevarēja notikt klātienē. Taču, kā jau tiesa norādīja iepriekš, strīdus periodā bezkontakta grāmatu nodošana un saņemšana ārpus bibliotēku telpām bija pieļaujama. Taču jāņem vērā, ka katra bibliotēka savu darbu organizēja atbilstoši savām iespējām un, acīmredzot, ne katra bibliotēka varēja ātri noorganizēt kārtību attālinātai grāmatu izsniegšanai un saņemšanai. Taču, piemēram, Baložu bibliotēka bezkontakta grāmatu izsniegšanu bija ieviesusi jau pirms strīdus perioda un bezkontakta grāmatu saņemšana turpinājās arī strīdus periodā (*https://www.draugiem.lv/balozubiblioteka/news/post/Balozu-biblioteka-izsniedz-gramatas-caur-pakomatu_16957651, https://www.biblioteka.lv/kekavas-novada-pie-balozu-pilsetas-bibliotekas-uzstadits-viedais-gramatu-skapis/, aplūkots 24.02.2022.*).

[8] Ņemot vērā iepriekšējā sprieduma punktā secināto, attiecībā uz pieteicēja pieteikumā minēto, ka mazāk ierobežojošais līdzeklis būtu bibliotēkas darbības ierobežošana, atļaujot izsniegt grāmatas līdzņemšanai pēc iepriekšēja pieraksta un saņemt tās bezkontakta veidā, norādāms, ka Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts strīdus periodā šādu iespēju neaizliedza. Tas, ka ne visas bibliotēkas šādu iespēju izmantoja, nenozīmē, ka to nepieļāva Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts.

Tiesas sēdē pieteicējs norādīja, ka viņam strīdus periodā ir bijis nepieciešams iepazīties arī ar tādu grāmatu, kuras izsniegšana līdzņemšanai nemaz nav paredzēta, proti, ka tā izmantojama tikai lasīšanai klātienē bibliotēkā. Nav strīda, ka klātienē bibliotēkas strīdus periodā nevarēja strādāt, līdz ar to arī tad, ja visas bibliotēkas būtu izmantojušas tiesības strīdus periodā izsniegt grāmatas līdzņemšanai bezkontakta veidā, kā to pieteikumā piedāvājis arī pieteicējs, tas nebūtu novērsis to, ka tās grāmatas, kas paredzētas tikai lasīšanai uz vietas, strīdus periodā nebūtu bijušas pieejamas.

Savukārt tiesas sēdē pieteicējs norādīja, ka piemērots risinājums, lai mazāk ierobežotu pieteicēja tiesības, būtu tāds, ka bibliotēkām būtu atļauts tas, ka, piemēram, pieteicējs ierodas apskatīt nepieciešamo grāmatu, uzturas bibliotēkā viens ne ilgāk par 15 minūtēm un šajā laikā var nofotografēt

nepieciešamās lapas grāmatā. Pieteicēja ieskatā šāds risinājums būtu samērīgāks.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 13. pantu samērīguma princips nozīmē to, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.

Pieteicējs uzskata, ka strīdus periodā Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts radīja būtisku pieteicēja tiesību aizskārumu, jo tika ierobežotas Satversmes 96. pantā garantētās pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kā arī uzskata šo aizskārumu par ilgstošu, jo 13 dienas nevarēja pilnvērtīgi apgūt studiju procesu. Tiesas sēdē pieteicējs norādīja, ka aizskartas ir arī viņa tiesības uz izglītību, uz zinātnisko jaunradi, kā arī tiesības iegūt informāciju.

Jāņem vērā, ka Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts pieņemts valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā, un, kā izriet no paša tās ietverošā likuma nosaukuma, ir saistīta ar ārkārtējās situācijas izraisītāju, proti, Covid -19 pandēmiju. Kā atzinusi Satversmes tiesa, gadījumā, kad norma ir jāpieņem ļoti īsā laika posmā – un šis nosacījums ir raksturīgs ārkārtējai situācijai –, normas izdevējs var pamatoties uz saprātīgu pieņēmumu par gaidāmo situācijas attīstību. Īpaši jāņem vērā piesardzības princips, kas demokrātiskā tiesiskā valstī nozīmē to, ka nav jāgaida līdz brīdim, kad reāls kaitējums jau ir faktiski nodarīts. Pietiek ar pamatotām aizdomām par šāda kaitējuma iespējamību, lai valsts jau laikus veiktu efektīvus un samērīgus pasākumus nolūkā nepieļaut kaitējuma iestāšanos. Ja pastāv būtisks un nopietns risks, kuram pakļauta personu veselība un labklājība, tad valstij ir pienākums veikt saprātīgus un piemērotus pasākumus, lai aizsargātu personu pamattiesības jau tad, kad negatīvās sekas vēl nav radušās. Proti, unikālā un neskaidrā situācijā likumdevējam ir tiesības pieņemt lēmumus, kas ir, pirmkārt, balstīti uz saprātīgu pieņēmumu un, otrkārt, vērsti uz pamattiesību aizsardzību (sal. sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr.2020-26-0106 16.1. apakšpunktu*).

Tiesa jau iepriekš atsaucās uz Ministru kabineta 2021. gada 20. oktobra rīkojuma Nr. 748 „Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumā Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”", ar ko Rīkojums tika papildināts ar 5.49.12. apakšpunktu, anotāciju, no kuras redzams, ka prognozes liecināja, ka bez papildu pasākumu ieviešanas cilvēku kontaktu mazināšanai, situācija kļūs tikai sliktāka un varētu iestāties veselības aprūpes sistēmas pārslodze. Ir jāsaprot, ka šādā gadījumā tiktu ierobežotas daudzu cilvēku tiesības uz veselības aprūpi, līdz ar to valdība pamatoti lēma maksimāli izslēgt visus iespējamos kontaktus, kas nav vitāli nepieciešami. Tiesa nebūt nenoliedz pieteicēja norādīto tiesību uz izglītību, zinātnisko jaunradi, kā arī informācijas pieejamību un privātās dzīves neaizskaramību nozīmīgumu, taču jāņem vērā, ka strīdus periodā, nespējot apmeklēt bibliotēkas klātienē, pieteicēja nosauktās pamattiesības netika liegtas pilnībā, proti, pieteicējs varēja īstenot visas šīs tiesības, vienīgi ar ierobežojumu, neilgu laiku liedzot iespēju konkrētas grāmatas lasīt klātienē bibliotēkās.

Satversmes 116. pants paredz, kādas Satversmē noteiktās personas tiesības (tai skaitā pieteicēja norādīto Satversmes 96. pantu) var ierobežot likumā paredzētos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Lai kādi būtu likumdevēja nolūki, pamattiesību ierobežojumu tas var noteikt tikai tad, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116. pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem. Līdz ar to pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir jānosaka, pamatojoties uz Satversmes 116. pantā ietvertajām konstitucionālajām vērtībām (sal. *Senāta 2018. gada 16. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-528/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0416.A420282815.2.S) 12. punktu*).

Tādējādi situācijā, kad prognozes liecināja par to, ka infekcijas izplatība pieaugs, tiesa neapšauba, ka bija nepieciešamība maksimāli ierobežot savstarpējos kontaktus, tajā skaitā liegt apmeklēt bibliotēkas klātienē, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības uz veselību.

Konkrētajā gadījumā jāņem vērā tieši ārkārtējā situācija, kad valdībai ātri bija jāreaģē uz situāciju un jāpieņem daudzi lēmumi, kuru pienācīgai izsvēršanai trūka laika, taču, ierobežojot atsevišķas indivīdu tiesības, lai maksimāli aizsargātu sabiedrības veselību kopumā, var būt attaisnojami. Strīdus periodā visi studenti, kā arī citi bibliotēku apmeklētāji bija vienlīdzīgā situācijā, proti, nevienam nebija pieejamas bibliotēkas klātienē. Turklāt pieteicējs nav norādījis, kāds tieši reāls kaitējums pieteicējam ir radies no tā, ka attiecīgajā laika posmā nav iepazinies ar kādu konkrētu grāmatu, piemēram, ka tas traucējis nokārtot kādu eksāmenu. Turklāt, ja pieteicējs strīdus periodā būtu attālināti sazinājies ar Latvijas Universitātes bibliotēku vai citu bibliotēku, vai attiecīgā priekšmeta pasniedzēju un pamatojis savu nepieciešamību iepazīties ar kādu konkrētu grāmatu, norādot, kāpēc tā ir akūti nepieciešama konkrētajā brīdī, iespējams, ka risinājums tiktu atrasts. Tāpat ir arī citi studenti, kuriem, iespējams, kāda no pieteicējam nepieciešamajām grāmatām ir personīgi pieejama, lai aizdotu to pieteicējam vai nofotografētu un pārsūtītu pieteicējam nepieciešamās grāmatas lappuses. Ar šo visu tiesa vēlas vērst pieteicēja uzmanību, ka pieteicējam bija iespējas arī citādā veidā saņemt nepieciešamo informāciju. Savukārt saņemt medicīnisko palīdzību ārpus veselības aprūpes iestādēm ir faktiski neiespējami. Līdz ar to ārkārtējās situācijas laikā ir attaisnojami prioritāri aizsargāt sabiedrības vairākumam nozīmīgas tiesības uz veselību.

Tiesa nevar piekrist pieteicējam, ka konkrētajos apstākļos pieteicēja norādītās 13 dienas, kurās viņam nebija pieejama nepieciešamā literatūra, radītu būtisku pieteicēja tiesību aizskārumu, turklāt atkārtoti uzsverams, ka pretēji pieteikumā norādītajam Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkts strīdus periodā neliedza grāmatu bezkontakta saņemšanu.

Attiecībā uz pieteicēja tiesas sēdē piedāvāto risinājumu bibliotēkas telpās uzturēties ne ilgāk par 15 minūtēm norādāms, ka tas tomēr vairotu nejaušu kontaktu iespējamību, turklāt tiesa apšauba, ja daudzas bibliotēkas nespēja nodrošināt grāmatu bezkontakta saņemšanu, vai tās būtu efektīvi tik īsā laika periodā izveidojušas sistēmu šādai bibliotēku apmeklēšanai, kādu piedāvā pieteicējs, lai tās vienlīdzīgi būtu pieejamas visiem gribētājiem.

[9] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92. pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Tā kā tiesa nekonstatēja Rīkojuma 5.49.12. apakšpunkta prettiesiskumu, nav pamata lemt arī par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu.

[10] Pieteicējs tiesas sēdē norādīja arī uz to, ka Ministru kabineta iesniegtais paskaidrojums un tam pievienotie dokumenti nav pienācīgā kārtā parakstīti.

Kā jau tiesa norādīja tiesas sēdē, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 114.[1] panta otro daļu procesa dalībnieks var iesniegt dokumentus arī elektroniski, ja tie sagatavoti un nosūtīti saskaņā ar normatīvajiem aktiem par elektronisko dokumentu apriti. Ja dokumenti nav iesniegti atbilstoši šajā likumā noteiktajam, tiesa lemj par dokumentu pievienošanu lietai.

Konkrētajā gadījumā Ministru kabineta paskaidrojums nav atsevišķi elektroniski parakstīts, bet elektroniski parakstīts ir viss dokumentu kopums, proti, paskaidrojumi un tam pievienotie pielikumi, taču tiesa neuzskata, ka tas būtu pamats uzskatīt, ka paskaidrojumi nav pievienojami lietai, tiesa ir lēmusi par to pievienošanu. Tāpat tiesa ir lietai pievienojusi arī pieteicēja iesniegto Tukuma bibliotēkas atbildi pieteicējam, lai arī parakstītāja elektroniskais paraksts nav derīgs. Arī šajā gadījumā tiesa nav apšaubījusi Tukuma bibliotēkas direktores atbildes saturu pieteicējam, lai arī tā nav pienācīgā kārtā parakstīta.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251., 289.-291. pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. D/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.49.12. apakšpunkta daļā, kas laikā no 2021. gada 20. oktobra līdz 2021. gada 3. novembrim noteica pārtraukt bibliotēku darbību, atzīšanu par prettiesisku un pienākuma uzlikšanu Ministru kabinetam atlīdzināt /pers. D/ nemantisko kaitējumu, rakstveidā atvainojoties.

Spriedumu var pārsūdzēt apelācijas kārtībā Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2022. gada 14. martā.

Tiesnese K. Brokane